

Listni zavrtač koprivovca (*Phyllonorycter millierella*) v Sloveniji

Maja JURC*

Prispevek obravnava malo znano vrsto listnega zavrtača koprivovca na navadnem koprivovcu (*Celtis australis* L.), ki se širi predvsem v submediteranskem območju Slovenije. Naše ugotovitve so pomembne ker se navezujejo na stališča nekaterih naših gozdarskih strokovnjakov, da je *C. australis* zanimiva vrsta, ki bi jo bilo potrebno pospeševati tam, kjer ji ustrezajo ekološke razmere. Poreklo navadnega koprivovca je Sredozemlje (Južna Evropa in severna Afrika), pojavlja se tudi v Mali Aziji, na Krimu in Kavkazu do Irana. Pri nas so njegova naravna rastišča sončna, skalna pobočja v predalpskem (okrog Sevnice-podatek je treba preveriti) in submediteranskem fitogeografskem območju. Pogost je v sredozemskem svetu (Kraški rob, dolina Dragonje), na Krasu je redkejši, več ga je v dolini med Brestovico in Gorjanskim, pri Solkanu in v Vipavski dolini. V mediteranskih in toplejših submediteranskih gozdovih posamezna drevesa ali skupine navadnega koprivovca rastejo med puhastimi hrasti, malimi jeseni, terebinti in drugimi termofilnimi drevesnimi vrstami. Je dolgoživeče drevo, s kakovostnim lesom (rodovno ime izvira iz gr. *kello* – goniti, zaradi uporabe trdega lesa za biče) in koščičastimi sočnimi užitnimi plodovi, ki lahko raste v strmih, suhih in kamnitih kraških območjih in jih varuje pred erozijo. Najdemo ga tudi posajenega, v primorskih urbanih območjih je priljubljena drevesna vrsta. *C. australis* je odporen na sušo, veter in onesnažen zrak v mestih. Zanimivo je, da po podatkih iz literature nima boleznin in škodljivcev.

Pri opazovanjih zdravja drevesnih vrst, ki jih opravljamo na vseh terenskih obhodih, do leta 2011 nismo opazili znakov boleznin ali škodljivcev na navadnem koprivovcu. Avgusta 2011 pa smo v sestoji alepskega bora (*Pinus halepensis* Miller.) pri Dekanah v bližini Kopra opazili simptome poškodb na tej drevesni vrsti: izžrtine na listih (slika 1, 2). Kot povzročitelja smo določili *Phyllonorycter millierella* (Staudinger, 1877), metulja iz družine Gracillariidae. Vrsto smo poimenovali listni zavrtač koprivovca. Sinonimi vrste so: *Lithocolletis millierella* Staudinger, 1871 in *Coccidiphila charlierella* Real, 1988.

Vrsta je razširjena v Švici, Italiji, nekdanji Jugoslaviji (Sloveniji, Makedoniji), Franciji, Grčiji, Bolgariji in Rusiji (Karsholt in Razowski 1996; Maček 1999). Na Hrvaškem so *P. millierella* opazili leta 2005 na Kr-

ku (lokacija Šilo) (Matošević in sod. 2009). Za Slovenijo so prve najdbe na lokacijah Portorož (leta 1971) in Ljubljana (najdba leta 1975) (Maček 1999). Dne 8.9.2011 smo izžrtine na listih mladih dreves *C. australis* opazili na že omenjeni lokaciji Dekani, 3.12.2013 pa smo poškodbe našli na odraslih drevesih v Piranu (slika 3), in v secesijskem parku Rastelli v Portorožu (slika 4). Poškodbe na lokaciji Dekani so bile posamične, v Piranu pa smo zabeležili masovno pojavljanje izžrtin listov na odraslih drevesih.

P. millierella je monofagna vrsta metulja, gosenice se prehranjujejo in s tem oblikujejo izžrtine ("mine") na listih *C. australis*. Izžrtine so dobro vidne na odosni listni ploskvi (spodnji) (slika 2), na priosni listni ploskvi (zgornji) so izžrtine šotoraste oblike in brez vidnih gub (slika 1). Spodnja povrhnjica lista v katerem je izžrtina, je srebrno sivkasta in gosto prekrita z bakreno rjavimi dlačicami ali temno sivimi pegami. Zgornja površina lista je izbočena in razbarvana, razen centralnega dela izžrtine, ki je zelene barve. Na enem listu je lahko več izžrtin. Metulji se zabubijo v listu, imajo eno ali dve generaciji letno (podatek iz Hrvaške je, da ima *P. millierella* dve generaciji letno). Izžrtine se pojavijo v VI., VII. in VIII. mesecu.

O zdravju navadnega koprivovca iz drugih držav v zadnjih letih ni poročil. Pri nas ugotavljamo, da se listni zavrtač koprivovca širi v submediteranskem območju.

Viri

- Karsholt O., Razowski J. 1996. The Lepidoptera of Europe. A Distributional Checklist. Apollo Books: 380 str.
- Maček J. 1999. Hiponomološka fauna Slovenije, (Dela, 37). Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1999: 385 str.
- Prof. Jaroslaw Buszko. *Phyllonorycter millierella* (Staudinger, 1871). Accessed through Fauna Europaea at http://www.faunaeur.org/full_results.php?id=433655
- Matošević D., Pernek M., Dubravac T., Barić B. 2009. Istraživanje faune lisnih minera drvenastog bilja u Hrvatskoj Šumarski list, 133, 7–8/2009: 381–390.

*Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Večna pot 83, 1000 Ljubljana
maja.jurc@bf.uni-lj.si

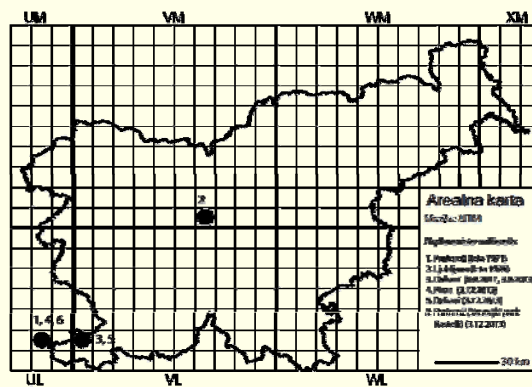
Slika 1: Listni zavrtač koprivovca (*Phyllonoricter millierella*), Dekani, 8.9.2011 (Foto: M. Jurec)

Slika 2: *P. millierella*, izžrtine so dobro vidne na odsonni listni ploskvi (spodnji), Dekani, 8.9.2011 (Foto: M. Jurec)

Slika 3: Napadeno drevo *Celtis australis* v Piranu, 3.12.2013 (Foto: M. Jurec)

Slika 4: Razširjenost listnega zavrtača koprivovca (*Phyllonoricter millierella*) v Sloveniji (Vir: Maček 1999; ta objava)